

Hoeveel en welke?

Woordenschat leren voor Staatsexamens Nt2

Hoe groot zou de woordenschat moeten zijn van kandidaten om succesvol te kunnen deelnemen aan de Staatsexamens Nt2?

De examens van Programma I zijn gepositioneerd op niveau B1 en van Programma II op niveau B2 (ERK/CEF¹). In de beschrijvingen van ERK en CEF zijn echter nauwelijks bruikbare aanwijzingen over de vereiste woordenschat voor die taalniveaus te vinden.

Simon Verhallen probeert in dit artikel toch tot een antwoord te komen.

Voor B1 en B2 geeft het CEF slechts de volgende algemene aanwijzingen.

B1: Goede beheersing van elementaire woordenschat, al doen zich nog wel grote fouten voor wanneer meer complexe gedachten worden ontvouwd of niet-vertrouwde onderwerpen en situaties aan de orde zijn. De taalgebruiker beschikt over voldoende woorden om zich, met enige omhaal van woorden, te uiten over de meeste onderwerpen die betrekking hebben op het dagelijkse leven zoals familie, hobby's en interesses, werk, reizen en actualiteiten.

B2: Trefzekerheid in woordkeuze is over het algemeen hoog, al komen enige verwarring en onjuist woordgebruik wel voor zonder de communicatie in de weg te staan. De taalgebruiker beschikt over een goede woordenschat voor zaken die verband houden met zijn of haar vakgebied en de meeste algemene onderwerpen. Kan variatie aanbrengen in formuleringen om te veel herhaling te voorkomen, al kunnen hiaten in de woordenschat nog wel tot aarzeling en omschrijving leiden (Nederlandse Taalunie, 2008).

We lezen in deze omschrijving vooral kenmerken van de productieve woordenschat. Wat betreft de receptieve woordenschat zouden we kenmerken kunnen afleiden uit de beschrijving

van onderwerpen en situaties waar lees- en luisterteksten over handelen. De situaties zijn vaak gerelateerd aan wat een goed opgeleide bezoeker van een ander land, meestal als toerist, zal meemaken. Voor de Staatsexamens Nt2 hebben we daar niet zo veel aan omdat we ons toch vooral concentreren op situaties van werk en opleidingen.

Hoewel het CEF niet veel aanwijzingen geeft zijn er toch nog wel onderzoekers te vinden die zich wagen aan betrouwbare schattingen van de vereiste woordenschat. Zoals Bossers doet in het HANDBOEK.² Hij verwijst naar het onderzoek van Hazenberg en Hulstijn in 1992 waaruit zou blijken dat beginnende studenten voor instroom in het hoger onderwijs wel zo'n 12.000 woorden nodig hebben. Hazenberg en Hulstijn presenteren ook de woordenlijst zelf (zie www.coutinho.nl/handboek-nt2). Op basis van buitenlands onderzoek naar vereiste woordenschatomvang voor een goed begrip van normale, alledaagse en algemene teksten (krantenartikelen, e.d.), noemt Bossers in het HANDBOEK een woordenschat van ongeveer 5000 veel voorkomende woorden. In de eerder genoemde woordenlijst van Hazenberg en Hulstijn wordt een frequentie-rangorde gehanteerd en vinden we dus ook de meest voorkomende 5000 woorden voor alledaags, algemeen schriftelijk woordgebruik.

Een rijtje van tien woorden per dag maken is een goede vuistregel. Dan leren ze in een half jaar 3000 woorden

Dekkingsgraad

Voor een goed begrip van teksten (leesteksten en luisterteksten) moet de lezer en luisteraar wel zeker 90 tot 95% van de (voorkomende verschillende) woorden in die tekst kennen. Bij 90% begrijpt men de hoofdzaken van de tekst. Bij 95% begrijpt men ook details van de tekst en kan men allerlei vragen over de tekst beantwoorden. Er lijkt ook een ondergrens te zijn: wie minder dan 80% van de woorden kent zal van de tekst geen snars begrijpen.

Nu lijkt 95% wel erg hoog, maar het komt er toch op neer dat de lezer op elke twee regels een woord tegenkomt dat hij niet kent. Sommige onderzoekers zeggen daarom dat 98% noodzakelijk is. Maar aan de andere kant: de lezer kan ook af en toe een woord in het woordenboek opzoeken en ook levert kennis over het onderwerp van de tekst hulp bij het begrijpen van een tekst.

De relatie tussen door de leerder gekende woorden – de beheerste woordenschat – en het totaal der gebruikte verschillende woorden in een tekst noemen we dekkingsgraad of wel dekkingspercentage. Voor de teksten die gebruikt worden in leesexamens van het Staatsexamen Nt2 zou het dus heel handig kunnen zijn om te weten of de eerder genoemde woordenlijsten voldoende dekking bieden voor het goede begrip van de gebruikte examenteksten.

Broertjes (2011) heeft onderzocht of de eerder genoemde 5000 woor-

den uit de lijst van Hazenberg en Hulstijn voldoende dekkingsgraad zouden leveren op de leesteksten van het Staatsexamen Nt2 Programma I. In de bundel VAKWERK 7 van de BVNT2 is een artikel van Broertjes over dat onderzoek gepubliceerd. Het blijkt dat de 5000-woordenlijst op acht willekeurig gekozen examenteksten tussen 87 en 95% tekstdekking heeft. Bij zes van de acht teksten was het dekkingspercentage boven 90%.

De betreffende woordenlijst is dus een redelijk goede verzameling woorden voor het onderwijs aan kandidaten die zich op het leesexamen van Programma I voorbereiden.

Kennis opbouwen van de eerste 5000 woorden

Nu we de woordenschatomvang kennen, en de woordenlijst kennen die een goede basis kan vormen voor de examenvoorbereiding, kunnen we ook stil staan bij de vraag hoe de aanstaande kandidaten zich hier het beste meester van kunnen maken. Woorden leren uit een lijst is niet zo efficiënt.

Er kunnen verschillende activiteiten in de lessen en naast de lessen worden opgezet. Allereerst is het van belang dat de leerders de betekenissen van de woorden kunnen opzoeken.

Bijna alle woorden uit de 5000-lijst staan in het VAN DALE POCKETWOORDENBOEK NT2. 2000 van de 5000 woorden staan in het VAN DALE-BOEK met een asterisk gemarkeerd. Docenten zouden dus met de lijst in de hand

in de klas de volgende 3000 woorden kunnen laten markeren. Dat kost wel een paar uurtjes (de docent leest de woorden hardop en de cursisten zetten er met potlood een kruis voor), maar het hoeft niet in één keer. De woordenlijst staat op de genoemde Handboek Nt2 -website in parten van 1000 woorden.

Voorts zullen cursisten bij het dagelijkse lezen van tekstjes nu zelf de doelwoorden voor het zelfstandig leren kunnen bepalen. Vooral bij het lezen van korte eenvoudige alledaagse teksten zoals die in METRO en SPITS voorkomen. Cursisten die in tekstjes woorden tegenkomen die ze willen onthouden, kunnen ze, nadat ze die hebben opgezocht in het POCKETWOORDENBOEK NT2, ook opnemen in hun persoonlijke woordenlijst met de vertaling in de eigen taal. Cursisten kunnen daarvoor www.wrts.nl gebruiken. Met die site kunnen ze hun woordenlijsten ook ruilen en vergelijken met anderen. Cursisten kunnen verschillende vervolghandelingen aan die doelwoorden verbinden.

Een rijtje van tien woorden per dag maken is een goede vuistregel. Dan leren ze in een half jaar 3000 woorden. Zeker wanneer ze de woorden zelf in het schrijfwerk van die week gaan gebruiken. Dat kan natuurlijk maar voor een deel van de woorden, maar het helpt erg.

Simon Verhallen

De auteur is werkzaam bij het College voor Examens en lid van de Staatsexamencommissie Nt2

Correspondentie: s.verhallen@cve.nl

Noten

1. ERK=EUROPEES REFERENTIEKADER VOOR DE TALEN (Common European Framework), www.erk.nl
2. Bossers, B., Kuiken, F., Vermeer, A. (red.), (2010), HANDBOEK NEDERLANDS ALS TWEDE TAAL IN HET VOLWASSENENONDERWIJS. Coutinho.

